

Mikalojaus Daukšos požiūris bei siekis aktualus ir šiandien

Neseniai Kėdainių r. sav. Mikalojaus Daukšos viešojoje bibliotekoje vyko kalbinis renginys, skirtas Mikalojui Daukšai. Turbūt nėra kėdainiečio, kuris nežinotų, kad M. Daukša yra gimęs Kėdainiuose, Babėnuose, XVI a. pradžioje, kad jis buvo kunigas, humanistas, kontreformacijos veikėjas, vienas lietuvių raštijos kūrėjų.

Primintina, kad pernai minėta M. Daukšos verstos „Postilės“ 420 metų sukaktis. „Postilė“ – lenko J. Vujeko pamokslų rinkinys. Juos M. Daukša ir išvertė ir dar parašė porą prakalbų lenkų ir lotynų kalbomis. Tai knyga, kuri greta J. Bretkūno Biblijos vertimo yra stambiausias XVI a. lietuvių raštijos paminklas. O štai šiemet M. Daukšos išverstam ir 1595 m. išleistam J. Ledesmos katekizmui („Katekizmas, arba mokslas, kiekvienam krikščioniui privalus“) sukanka 425 metai.

Aktualus ir šiandien

M. Daukša aktualus ir šiandien, nes teigė svarbų kalbos, kultūros ir pilietinės, politinės bendruomenės, valstybės ryšį, daug nusipelnė kaip literatūrinės kalbos kūrėjas, gausiai praturtinęs jos leksiką, įvesdamas daugybę gyvos kalbos žodžių, juos iš dalies perprasmindamas, pritaikydamas naujoms, abstrakčioms sąvokoms, taip pat kurdamas naujadarus, kurių dalis ir šiandien tebevertinama. Jis teoriškai pagrindė gimtosios kalbos teises ir savo darbu parodė, kaip reikia ją mylėti ir puoselėti. Reikalavo lietuvių kalbą įvesti į viešąjį valstybinį gyvenimą, visur ir visada vartoti, kurti ja literatūrą. Mums, kėdainiečiams, svarbu ir tai, kad M. Daukša daugiausia rašė kėdainietiška-dotnuviška tarme.

Tad Kėdainiuose į biblioteką suėjo gan nemažas būrys kėdainiečių, kad dar daugiau sužinotų apie savo kraštietį, juolab kad į renginį atvyko senosios literatūros ir kalbos tyrinėtoja, profesorė Eugenija Ulčinaite, daug išmananti apie tų laikų, kai gyveno M. Daukša, kalbą, literatūrą ir apskritai lituanistiką bei kultūrą.

Šis renginys – tai svetainės www.manokrastas.lt ir jos vyr. redaktorės bei leidėjos Genovaitės Paulikaitės iniciatyva. Ji sugalvoja Kėdainiuose surengti diskusijų ciklo „Kalbos kelias“, skirto Jono Jablonskio 160-osioms gimimo metinėms, susitikimą tema „Bendrinės lietuvių kalbos užuomazgos Mikalojaus Daukšos darbuose“.

Pasisakymai bibliotekoje

Apie tai, koks yra Kėdainių r. sav. Mikalojaus Daukšos viešosios bibliotekos indėlis saugant Mikalojaus Daukšos atminimą ir populiarinant jo darbus, kalbėjo Virginija

Grigorjeviene, bibliotekos direktorė.

„Šiais metais mūsų biblioteka mini dvi garbingas sukaktis: 100-ąjį gimtadienį ir 25-erių metų jubiliejų, kai jai suteiktas vieno iškiliasių lietuvių raštijos pradininkų kraštiečio Mikalojaus Daukšos vardas“, – sakė V. Grigorjeviene. Labiausiai direktorė išskyrė 1999-uosius metus, kurie Lietuvoje skambėjo kaip Mikalojaus Daukšos „Postilės“ 400-ieji jubiliejiniai metai. Tada viešoji biblioteka Kėdainių bendruomenei pristatė jubiliejiniams metams skirtų renginių visą ciklą, surengė tarptautinį ekslibrisų konkursą ir parodą „Ex libris. Daukšos „Postilėi“ –

„Taigi Mikalojus Daukša yra orientyras, aiškiai nusakantis gaires, kad mes matytume perspektyvoje, kaip mes turime elgtis su savo kalba, kaip ją turime puoselėti, kaip ją turime mokėti (...).“

prof. E. Ulčinaite

400“. Šie ekslibrisai buvo vėl eksponuoti per 2019 metus bibliotekos ir Lietuvių kalbos draugijos Kėdainių Mikalojaus Daukšos skyriaus kartu surengtą konferenciją „Mikalojaus Daukšos „Postilėi“ – 420“.

Apie Lietuvių kalbos draugijos Kėdainių Mikalojaus Daukšos skyriaus veiklą kalbėjo Rūta Švedienė, skyriaus pirmininkė, Kėdainių rajono savivaldybės kalbos tvarkytoja: „Mūsų draugija veikia dar tik antri metai, bet galime pasigirti, kad apskritai jau nuveikėme nemažai, taip pat ir renginių, skirtų M. Daukšai, surengėme. Mes norime bendrauti su M. Daukšos viešąja biblioteka, kad galėtume bendradarbiaudami atlikti rimtų ir prasmingų darbų garsinat Daukšą. Štai pernai kartu organizavome konferenciją, skirtą „Postilės“ 420-osioms metinėms, o šiemet dar surengsime kartu paskaitą apie M. Daukšos išverstą ir 1595 m. išleistą J. Ledesmos katekizmą („Katekizmas, arba mokslas, kiekvienam krikščioniui privalus“). Spalį paskaitos atvyks skaityti LKD Jurbarko skyriaus pirmininkė Aušra Rimkutė-Ganusauskienė.“ R. Švedienė susirinkusiesiems papasakojo apie įvairią draugijos veiklą, su kuria galima susipažinti draugijos feisbuko puslapyje. Beje, puslapis

Didžioji renginio dalyvių dalis – Lietuvių kalbos draugijos Kėdainių Mikalojaus Daukšos skyriaus nariai su prof. E. Ulčinaite, VLKK pirmininku A. Antanaičiu.

popuoštas draugijos logotipu, kurio motyvu pasirinktas Daukšos ažuolas, esantis Babėnuose.

Tema „Mikalojaus Daukšos idėjos ir bendrinė kalba“ kalbėjo prof. Eugenija Ulčinaite, senosios lietuvių literatūros ir kultūros istorijos tyrinėtoja, vertėja, pedagogė. Pirmiausia ji perskaitė „Postilės“ pratarms garsiuosius Mikalojaus Daukšos žodžius, prasidedančius taip: „Kurgi yra pasaulyje yra tokia menka ir niekam neverta tauta, kuri neturėtų

kitomis kalbomis. Nors, žinoma, mokėti daug kalbų yra tikrai gerai“, – sakė E. Ulčinaite.

„Taigi Mikalojus Daukša yra orientyras, aiškiai nusakantis gaires, kad mes matytume perspektyvoje, kaip mes turime elgtis su savo kalba, kaip ją turime puoselėti, kaip ją turime mokėti, kaip ją turime gerbti, kaip ją turime saugoti, nes kalba, kaip nebuvo XVI amžiuje, taip ir šiandien, nebuvo ir nėra izoliuota nuo kitų kalbų įtakos. Ji visada bus vienokių ar kitokių kalbų apsuptyje. Ypač, kaip dabar sakome, globaliame pasaulyje. Todėl lietuvių kalbos išsigryninimas, prasmės, reikšmės, paskirties suvokimas ir yra svarbiausi dalykai. Ir tam tereikia atsiversti M. Daukšos „Postilėi“ arba „Katekizmą“, kiekvieną dieną perskaityti po keletą puslapių“, – kalbėjo E. Ulčinaite.

Audrys Antanaitis, Valstybinės lietuvių kalbos komisijos pirmininkas, sakė: „M. Daukša kėlė klausimą, kas mes būtume be savo žemės, be papročių ir kalbos. Ir šiandien, 2020-aisiais, mes vėl keliam šį klausimą. Nepriklausomai valstybei jau 30 metų, o tautos vertybės yra gerokai „išplautos“. Jei kalbame apie žemę, tai ar galime sakyti, kad tik Lietuvos Respublikos teritorija mus jungia? Aš norėčiau, kad taip būtų, bet šiandien vadinamoji globaliosios Lietuvos ideologija sako, kad Lietuva yra ten, kur yra lietuvių, vadinasi, Lietuva yra visame pasaulyje. Tai, mano galva, labai pavojinga valstybės programa, nes juk nėra Lietuvos ten, kur yra tik keli lietuviai, dažnai savo lietuviybės neprisimenantys. Mes privalome kurti ateitį ir vienintelė galimybė ateitį kurti tautai, kuri yra tokio dydžio ir tokios istorinės patirties, yra žemė, štai šita žemė. Jeigu kalbėtume apie tautos istoriją, pamatytume, kad pokario metų politiniai emigrantai išsaugojo Lietuvą bendruomenėse dvi tris kartas, o štai dabartiniai ekonominiai emigrantai dažniausiai išsaugo ją pusę kartos. Jų vaikai nebekalba lietuviškai, jų gimtoji kalba nebėra lietuvių. Mes turime galvoti apie šalies ateitį, kurią kuriame čia.“

„Papročiai, gyvenimo būdas mus jungia ir žmones paverčia tauta. Tauta yra šeimos, bendruomenės, tėviškės, gyvenimo būdas, kalba, istorinė patirtis, papročiai, teritorija. Tai, mano manymu, yra pilnatvė, kuri šiandien dažno yra ginčijama. Šiandien Europoje dingsta tautos sąvoka, „išplaunama“ šeimos sąvoka, šiandien nebeleidžiama kalbėti apie patriotizmą, neleidžiama didžiutis savo tikėjimu. Šiandien vadinamasis politinis korektiškumas verčia lietuvių tautos kai kuriuos žmones klaupytis prieš kitų tautų nežinia ko siekiančius žmones. Šiurpūs dalykai, kai į gatves išeiname garbinti svetimų dievų. Ar M. Daukša galėjo įsivaizduoti tokius dalykus, sprendžiant iš prakalbos? Tikrai ne“, – kalbėjo A. Antanaitis.

Valstybinės lietuvių kalbos komisijos pirmininkas su nedideliu apmaudu kalbėjo apie šiuolaikinį judėjimą Lietuvoje, kurį galima pavadinti „Kalbėk bet kaip, rašyk bet kaip“ ir kuris teigia, kad mūsų kalba yra stipri, jau turi ilgą istoriją, lietuviškai negali padaryti klaidų, nes kalba yra mummyse, kad visos kalbos atmainos – tarmės, žargonai, būtinių kalbos atmainos – yra lygios. Ir siūloma kalbėti bet kaip. „Šiandien mes susiduriame su dar vienu nauju iššūkiu ir tą iššūkį turime suvokti. Kaip tik štai neseniai vyko Lietuvių kalbos informacinėse technologijose gairių svarstymas. M. Daukša negalėjo įsivaizduoti, kad mes gyvensime tokiaime laikmetyje ir turėsime spręsti tokius klausimus. Mes dabar turime suvokti, kad kiek bus lietuvių kalbos programose, tiek bus ir žmonių lūpose. Kito pasirinkimo mes neturime. Norėdami, kad lietuvių kalba būtų valstybinė ir konkurencinga, turime patys sau aiškiai pasakyti, kad lietuvių kalba yra informacinių technologijų kalba, mes turime visas viešąsias paslaugas teikti lengvai prieinama lietuvių kalba. Niekas negali iš Lietuvos piliečio reikalauti, kad jis vartotų kitą kalbą norėdamas gauti paslaugą Lietuvoje“, – sakė A. Antanaitis.

Rūta Švedienė, Lietuvių kalbos draugijos Kėdainių M. Daukšos skyriaus pirmininkė